

КАРПОВА І. Г.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та
освітніх і педагогічних наук,*

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів*

**АКЦІЯ ЗДОРОВ'Я ЯК МАСОВА ФОРМА ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У
РОБОТІ З ДІТЬМИ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ
В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО ПРО ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ**

Проблемам фізичного виховання та загартування дітей та молоді приділялась увага в різні історичні періоди, починаючи із родового суспільства. На ранніх етапах розвитку цивілізації у процесі здійснення трудової діяльності (у, першу чергу, провідного заняття первісних людей – полювання), а також виконання ритуальних обрядів, танців підрастаюче покоління набувало навичок рухової активності, бігу, стрибків, метання зброї і т. п., що згодом виокремились в особливу фізичну культуру, в якій брали участь і жінки. Пізніше з'являються предмети, спеціально виготовлені для фізичних ігор (м'ячі з вовни та шкіри, кулі, фехтувальні палиці, списи із затупленим вістрям, іграшкові луки і т. п.) [1, с. 8]. Добре відомо, яка увага приділялась фізичному загартуванню і вихованню, скажімо, в Античному світі.

В сучасній українській державі проблема виховання здорової, фізично активної молоді не втрачає своєї актуальності, особливо враховуючи нинішні реалії України. Слід мати на увазі не лише важливість підготовки фізично загартованих захисників Батьківщини, а й нагальну потребу загального оздоровлення і фізичного загартування підрастаючого покоління. В Україні схвалена Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» [2], прийнято Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [3], Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [4] та ін., але разом із тим проблема здоров'я нації, особливо молоді, залишається досить нагальною.

За дослідженнями науковців [5] можна виділити, зокрема, в Україні, цілий ряд так званих «здоров'яруйнуючих» факторів суб'єктивного та об'єктивного характеру, що негативно впливають на здоров'я підрастаючого покоління (рухова гіподинаміка; нездорове харчування; тривалий час перебування молоді перед екранами гаджетів; невміння долати стресові ситуації; впливи екологічних проблем; численні спалахи інфекцій, зокрема, COVID-19; тривале знаходження у приміщенні, зокрема, під час карантинів та ін.), до яких на сьогодні можна додати й різноманітні фактори травматичного впливу на

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

підростаюче покоління військових дій в Україні, спричинених війною РФ з нашою державою.

Натомість серед здоров'язберезуючих факторів дослідники визначають так звані аеробні можливості організму, що характеризуються максимальним споживанням кисню, що залежить, у свою чергу, від функціонування кардіореспираторної системи. Окрім цього, важливими складовими резерву здоров'я науковці вважають і гарний обмін речовин, і міцний опорно-руховий апарат, психічну стійкість індивіда та ін., що, зрозуміло, напряду залежать від рухової активності дитини, посильних фізичних навантажень і вправ на свіжому повітрі з урахуванням індивідуальних, вікових та ін.. особливостей, участь у різноманітних фізкультурно-оздоровчих заходах та ін.

Добре відомо, що у багатоманітній палітрі напрямків виховання всебічно розвиненої особистості у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського фізичне виховання підростаючого покоління посідало особливе місце. Видатний педагог підкреслював вагомість ранкової гімнастики, пішохідних прогулянок-мандрівок на природі, лісом, полем і т. п., загартування водою та снігом, важливість поєднання виконання фізичних навантажень із посильними трудовими завданнями.

Система виховної роботи у царині фізичного виховання та зміцнення здоров'я школярів у Павлиській середній школі передбачала як пасивні, так і активні напрямки та форми діяльності: проведення бесід оздоровчої тематики; дотримання школярами санітарно-гігієнічних вимог до режиму праці та відпочинку учнів; проведення ранкової зарядки, фізкультхвилинок; організацію фізичної праці дітей як важливого засобу зміцнення здоров'я; фізичне виховання на уроках фізичної культури; активний діяльний відпочинок школярів; позакласну спортивно-масову роботу, як-от: діяльність різноманітних спортивних секцій; спортивні ігри та змагання; проведення спартакіад; різні види рухової активності – верхова їзда, плавання, катання на ковзанах, лижах, велосипеді та ін., що, в кінцевому рахунку, мало утверджувати у свідомості школярів необхідність уважного та дбайливого ставлення до власного здоров'я та здоров'я своїх близьких [6].

З урахуванням ідей і практичної педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, враховуючи власний соціально-педагогічний досвід, ми вважаємо, що дієвою формою фізичного виховання і загартування підростаючого покоління є акції здоров'я. Апробація даної форми роботи відбувалась у Чернігові у процесі реалізації соціальних проєктів Бюджету участі «Культурно-просвітницький центр «Наша сила в єдності» протягом 2017, 2018 років для внутрішньоопереміщених осіб та 2020, 2021 р. р. – для більш ширших категорій вразливих верств населення/осіб, які перебувають в складних життєвих обставинах.

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

Реалізація проєктів відбувалась із урахуванням соціально-педагогічних принципів, зокрема: принципу зв'язку змісту і форм соціально-педагогічної діяльності з конкретними умовами життєдіяльності особистості; принципу спрямування самореалізації дітей та молоді у всіх сферах їх життєдіяльності, що забезпечує здійснення соціального виховання як створення умов для саморозвитку особистості; принципів цілеспрямованості, системності, гуманізму, толерантності, опори на потенційні можливості людини та ін.

Основні завдання проєктів були визначені як: сприяння ВВН/особам, які перебувають в складних життєвих обставинах, у поверненні до нормальної життєдіяльності; допомога у подоланні психофізіологічних травм, стресового стану, соціальної апатії; допомога у позитивному налаштуванні на майбутнє та позитивному сприйнятті дійсності; допомога у формуванні активної життєвої позиції. Виходячи із завдань, були окреслені наступні напрямки роботи: ознайомлення з історико-культурною спадщиною України, і, зокрема, Чернігівщини; розширення кола спілкування; організація цікавого, змістовного проведення дозвілля; організація дозвілля дітей; розвиток творчих здібностей; фізкультурно-оздоровча робота та ін. Зокрема, особлива увага приділялась саме проведенню фізкультурно-оздоровчих заходів із дітьми (індивідуальні та групові спортивні заняття; спортивні змагання); навчанню навичкам класичного масажу, організації акцій здоров'я.

Одне із значень терміну «акція» (з лат. *actio*) – захід, дійство. Ми розглядаємо акцію здоров'я (що доцільно повинна мати назву на зразок «В здоровому тілі – здоровий дух», «За здоровий спосіб життя», «Здорова молодь – здорова нація» та ін..) як комплексний соціально-педагогічний захід, спрямований не лише на фізичне виховання і загартування дітей та молоді, а й всебічний розвиток особистості – реалізацію наскрізної ідеї педагогічної теорії й практики В. О. Сухомлинського.

Комплексність даного оздоровчо-фізкультурного заходу, що, як показала практика, перетворюється на справжнє дійство, свято здорового способу життя для його учасників, полягає в тому, що в процесі проведення відбувається не лише фізичне загартування і оздоровлення дітей та молоді, а їх розумовий, естетичний, моральний, екологічний, та ін. розвиток, трудове виховання, виховується повага до історичного минулого, традицій української народної культури, розвиваються не лише фізичні якості підростаючого покоління, а й кмітливність, креативність, змагальний дух, зорова пам'ять та ін.. Серед методів виховання, що реалізовувалися під час проведення проєктів для активізації діяльності дітей та молоді, активно застосовувалися методи змагання, стимулювання поведінки й діяльності.

Такі заходи створюють гарні умови для сімейного виховання, адже в них беруть участь, найчастіше, сім'ї з дітьми. Для прикладу: під час туристичної фізкультурно-оздоровчої акції «Моя спортивна сім'я» (травень 2018 р., лісовий

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

масив «Забарівський») оздоровча програма включала: пішохідну прогулянку лісом; майстер-клас із Pilates; змагання для дітей «Хто більше назбирає хворосту для туристичного вогнища» та «Хто спритніший» (із обертання обруча); фізичну розминку перед змаганнями; комплексні змагання між командами дітей та батьків; нагородження учасників змагань; приготування на вогнищі туристичного кулішу та чаю «Лісова фантазія»; колективний туристичний обід.

А скажімо, програма акцій здоров'я на базі Тростянецького дендрологічного парку (червень 2018 р., травень 2021 р.) включала екскурсійну подорож парком, ознайомлення з історією його створення та особливостями флори, історією родини меценатів Скоропадських (засновників парку), годування лебедів, фізкультурні конкурси, конкурс смаколиків (із визначенням і нагородженням переможців), приготування туристичного плову.

Крім зазначених, акції здоров'я проводились на базі регіональних ландшафтних парків «Ялівщина», «Беремицьке», «Міжріченський», оздоровчого табору на р. Снов (поблизу селища Снов'янка), туристично-оздоровчого комплексу «Голубі озера» та ін. Під час проведення окремих акцій здоров'я використовувались методи іпотерапії, водотерапії (плавання) в природних умовах тощо.

Отже, як показала практика, проведення акцій здоров'я при вдалому підборі різноманітних форм і методів проведення, як-от: фізкультурно-оздоровчих заходів, бесід, екскурсій на природі, пішохідних прогулянок, квестів, змагань, конкурсів, колективної творчої, трудової діяльності тощо дозволяє вирішувати проблеми не лише фізичного загартування підростаючого покоління, а й всебічного розвитку особистості. Слід підкреслити, що участь у реалізації подібних соціальних проектів стає гарною практикою у здобутті відповідних професійних компетентностей для здобувачів вищої освіти відповідних спеціальностей.

Не дивлячись на складність сучасної реальної ситуації в Україні, навчально-виховний процес всіх рівнів продовжується, отже, на нашу думку, за умови врахування місцевих умов (у першу чергу, стабільності життя) акції здоров'я можуть використовуватися як для фізичного оздоровлення та загартування підростаючого покоління, так і його всебічного розвитку.

Креативний підхід дозволить кожному із зацікавлених в цьому вчителів, соціально-педагогічних працівників (із урахуванням специфіки регіону, економічних чинників, особливостей місцевості, вікових та індивідуальних особливостей дітей та молоді тощо) підібрати відповідні форми й методи проведення подібних заходів. Фізичне оздоровлення дітей та молоді як неодмінна складова всебічного розвитку особистості є особливо важливим в умовах перманентної гіподинамії, пов'язаної, в першу чергу, із он-лайн освітою під час карантинів та воєнної ситуації в країні.

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

Список використаних джерел

1. Бакіко І. В., Дмитрук В. С. Історія фізичної культури. URL: <http://https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-01/Історія%20фізичної%20культури.pdf>
2. Про схвалення Концепції загальнодержавної Програми «Здоров'я 2020: український вимір». Розпорядження КМУ від від 31 жовтня 2011 р. № 1164. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244717787>.
3. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
4. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/ed20010727#Text>.
5. Гозак С. В. Здоров'я дітей в умовах сучасних викликів. URL: <http://amnu.gov.ua/zdorov-ya-ditej-v-umovah-suchasnyh-vyklykiv/>
6. Крук М. З., Крук А. З. Роль фізичного виховання у зміцненні здоров'я школярів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. URL: <http://fk-koipro.edukit.kr.ua/Files/downloads/Роль%20фізичного%20виховання%20%20у%20зміцненні%20здоров%60я%20школярів.pdf>.

МАКАРОВА Г. Г.

*кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник культури України,
директор наукової бібліотеки,
Національний університет «Чернігівський колегіум
імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів*

СПІВПРАЦЯ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА ЗІ ШКІЛЬНИМИ БІБЛІОТЕКАМИ

Співпраця нашої Наукової бібліотеки Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка та шкільних бібліотек міста є довготривалою та плідною.

Особливо цінна вона в умовах невизначеності поточного навчального року та довгострокового майбутнього, у зв'язку з війною.

Дистанціювання процесів навчання, як у школі так і в університеті вимагають термінового комунікативного перезавантаження роботи, нових підходів у соціокультурній роботі.

Діяльність нашої Наукової бібліотеки, як і будь-якої іншої університетської, спрямована на забезпечення якості освіти, інформаційну